

згадаймо

Анатолій СІРИХ

САМОТНИЙ ГОЛОС ПАРАДЖАНОВА*

(сентиментальний
монтаж)

У літературному сценарії про художника Григорія Гавриленка прізвища Параджанова не було...
Вперше, у зв'язку з цим фільмом, воно "сплигло" в розмові з Георгієм В'ячеславовичем Якутовичем, який обмовився про те, що "ідею зняти фільм за "Тінями забутих предків" Коцюбинського Параджанову "підкинув" Гриша..."
Далі все покотилося якимось не за сценарієм...

"А бачення - лише тоді, коли вже плечима знаєш і колір і вигляд і поведінку! - мені здається: Його я знаю так!"
(Геннадій Айгі)

Крізь дзижчання у телефонній трубці, коли я подзвонив із київської редакції на тбіліську кіностудію, не пригадую хто сказав мені, що домашнього телефона в Параджанова ніколи не було (він, мовляв, цієї "болтанки" не любить), і взагалі, ... він зараз в Америці!.. Ні-ні, зачекайте, тут ось кажуть, що бачили його - Відтак і визріло рішення - і х а т и !!!

Параджанов: "Ви розумієте? Це ж страшно уявити, що чистоту Гавриленка засміють присутністю, наприклад, Параджанова!.. Зніміть фільм, я приїду, якщо мені сподобається, я... у Гавриленка, ... я потрясаючу роботу віддав, щоб вона не була тут на Кавказі, я віддав... Єдина річ, котра мене виручала, ... замість "валер'янки". "Троянди!" Ось тут, я вам можу зараз показати фотографію цієї речі...

Одна з краших робіт - в Абуладзе.

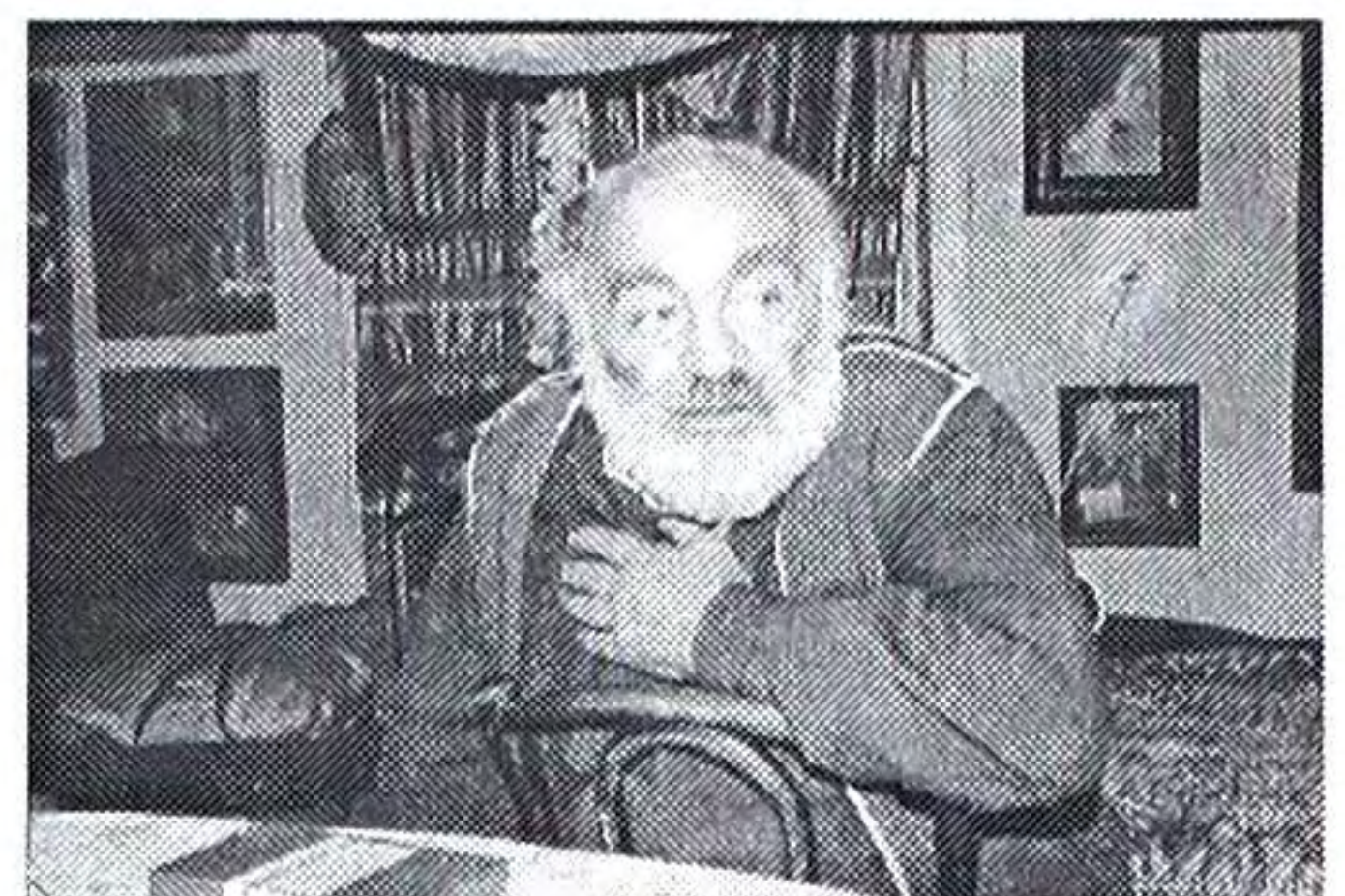
Ось, я Вам даю матеріал: знаменитий режисер, зі світовим ім'ям, м о л и т ь с я на його роботи. Ось візьміть і зберіть це! Навіщо Вам старигани, які гугнявлять навколо Гавриленка?..
Я не можу брати участі в цьому фільмі! К а т е г о р и ч н о !.."

Ці й усі подальші "сентиментально-монтажні" слова й думки Сергія Параджанова, записані нами 3 листопада 1988 року в тбіліському домі Маестро, на вулиці Коте Мехі, 7.
(У фонограмі розмови Сергій Йосипович позначений ініціалами С.П., режисер - А.С., оператор Володимир Піка - В.П. і директор знімальної групи Світлана Коробкіна - С.К.)...

А.С. "Так було, що Пушкін подарував Гоголю ідею написання "Ревізора" і "Мертвих душ"... Було таке, що ідею "Тіней" Вам подарував Гавриленко, хоча художником фільму потім був Якутович?.. Було?.."
С.П. "Може бути... Гриша дарував щодня с т о ідей. Він дуже, очевидно, любив кінематограф. Особливо кінема-

тограф Фелліні. Таких майстрів, як Вісконті, ... Росселіні... Він тягнувся до дивовижного і приходив до якогось джерела, і воно підказувало, підкидало теми..."
А.С. "А Ви не пригадуєте, як він Вам саме підказав?"
С.П. "Ні, Ви знаєте... У мене було таке широке спілкування з ним, що... Як т а к е згадується?.. Приходить художник раптом... Приходить Чорна Людина і замовляє мені "Реквієм" для... Моцарта. Це запам'ятовується. Там є драматургія, закон... Я не пам'ятаю такого... Але Гришу вважаю своєю аспірантурою. Це людина, яка дала мені більше, ніж дав... стільки ж дала, скільки дав інститут! Він був аналітик, він прекрасно розбирався... Він був найкращим захистом, коли мене образливо судили. При закритих процесах..."
А.С. "А Ви не пам'ятаєте, щ о він сказав на процесі?"
С.П. "Він сказав, що патологія, в якій ви звинувачуєте Параджанова, - в и г а д а н а ! Тому що вона б прослизнула в його мистецтві. Його мистецтво настільки чисте і є настільки рафіновано поетичним, ... пластикою поетичного, що... це ж смішно. Це вас просто знищує! Радянський кодекс знищує це звинувачення, тому що ваші прокурори і звинувачувачі не є естетами... Це Україна з а м о в л е н а була... Хто у вас там зараз? Щептицький чи Шербицький?.. От він просить, щоб знищили Людину і

* Журнальний варіант.

в с е! Було ж вирішено. В мене ж є в руках документи, що був наказ в о д и т и м е н і г і п с, для того, щоб у мене був тромб і я.. Ну, знищили мене б, але вони ж не змогли знищити Миколайчука, Якутовича?..”

А.С. “Ну, а хіба Миколайчука вони не знищили?..”

С.П. “Бездушністю!.. Бездушністю. Це був “сільський легінь”, якого треба було приголубити, підтримати, а йому вчинили кордони... От те ЦК, яке губить все, що єсть живе в Україні! От... ЦК! От ЦК, підложи ще... вибухне...”

...Здрігається підвішений десь над вхідними дверима дзвіночок. Заходять, вітаючись, друзі Параджанова, а він на ходу пропонує їм коньяк, вино чи чай, який п'є сам, вмочаючи в нього булочку. ...Тільки потім я збагнув, що “дійство” вже давно почалося... Яюсь спонтанно виникла думка, як би, не перериваючи бесіди, занести і поставити камеру, й почати зйомку... Що ми і зробили...

С.П. “Троянди”... Це його перша робота олією. “Троянди”. Річ, котра була у мене... Оригінал я віддав Гавриленку, на його розсуд... Я кажу одне, що Гриша для всіх нас був аспірантурою. Якщо він приймав картину, значить, вона вийшла. Якщо мовчки ішов, - значить ми провалились! Ненав'язливий, благородний, ніжний, уважний... Трагічно самотній... необласканий. ...Хворий на діабет, помер так трагічно в зачиненій квартирі...

...Некрасивий, в окулярах, лисий... був найкрасивішим Чоловіком Світу!.. Варто йому заговорити, бути в співучастності... В будь-якій справі там. Хтось розлучився, а Гриша переживав, ну... міг навіть від цього захворіти!”

“...Зараз у Києві виставка акварелі. Дуже пригнічує, нічого не зрозумію, що відбувається у нас в мистецтві. Що за лавина бездушності?..”

Григорій Гавриленко
(з листа до жінки)

В.П. “А може все-таки взяти камеру?..”

С.П. “Ні-ні-ні! Знаєте, врешті-решт

у мене зараз таке становище, - я на пенсії і взагалі мені н а с р а т и на весь “радянський кінематограф” і на “камшалових”! Гриша... Я навіть не міг уявити, що ми будемо коли-небудь знімати фільм про нього! Я думаю, що є інше покоління, яке зніме це. Є покоління, розумієте, яке обійшлося і живе без “бойчуків”... Знищити цілу групу людей, перетворити їх на трупи! Завезти на плоту, розстріляти і повернути назад в Україну! Куди поділись роботи цих великих людей? Де вони?! Чому не розчищаються монастирі, де вони все це малювали? Писали. Зробили. Радянську монументальну фреску створили. Що це зараз, - “бойчукісти”? Де роботи Сагайдачного*?.. В косівському музеї, в провінційному музеї згинули!.. Де роботи батька Тараса Довженка**, теж “бойчукіст”? Вижив... Не розстріляли! Двох не розстріляли! Один - утік в Карпати, інший - сховався в Україні!”

В.П. “Оксана Павленко... Ось, її виставка була”.

С.П. “Павленко?.. І що, її класифікують просто як художницю, чи як “бойчукістку”?

В.П. “Як “бойчукістку”. Я знімав про неї сюжет...”

С.П. “Ну от! Зайдіть в музеї і вимагайте, щоб зробили відділ, один відділ “бойчуків”! Просто вибачитися... Прізвиська написати!.. Золотом хоча-б...”

С.П. “Я не можу брати участі в цьому фільмі. Категорично!”

А.С. “Ну, не в фільмі. Для нас Ви можете сказати?..”

С.П. “Ні, я вас не знаю, на жаль і...”

А.С. “А я Вас знаю з дитинства!”

С.П. “Ну... треба було прийти і сказати “з дитинства”... Не можу я. Гриша для мене більше, ніж ви думаєте! Не тому, що я кокетую!.. А Якутовичу скажіть, - нехай менше п...ть, і не говорить, що без мене?.. Без мене прожили! Довели до цього... до нуля студію! Прожили ж?!... Через тридцять років знищили групу поетичного кіно! Насамперед мене. “Опедерастили”... повезли мене на Лук'янівку, сказали, що я педераст!.. Говорили самі педераста. Мій слідчий Макашов - педераст!.. Професійний. Іна-

кше він не судив би мене без доказу... без цього... Взяти мене, знищити, розумієш? Знищити авторитет. Становище мого сина в місті уявляєш? Молодий хлопець стає... сином педераста?! Ти можеш уявити стан молодого хлопця, його психологію,... і дружина,... яка металася, не знала що робити взагалі!

Нічо-ого! От у мене зараз була зустріч з Україною! І Україна настільки велика й настільки могутня країна, що не посоромилася вибачитися переді мною і дозволити створити студію, щоб зняти “Слово о полку Ігоревім”! Вистачить енергії... можна зняти... А що? Не шкода таку велику країну топтати на сірому кінематографі?! Ображаючи. Ображаючи к і н е м а т о г р а ф?! Що робиться?.. Що це за “Янки при дворі короля Артура”?! Це що таке взагалі?!.. Думаю, що місія у Вас дуже важка...”

С.К. “Як говорив Давид Черкаський, - У мене душа - к р у г л я к, - а у Гриші була така світла душа, що...”

С.П. “Ви знаєте, - всі ці метафори, всі ці алегорії не відповідають портретові Гриші! Зробіть фільм мовчки і назвіть: “Гриша Гавриленко - т р а г і ч н и й художник України”. От цього достатньо титру! І потім покажіть його потрясіння, розумієте? Чи він відкривав сторінки історії і робив образ Володимира чи Святослава. Чи брав Ренесанс, брав він Данте “VITA NOVA”, чи робив “Витязя в тигровій шкурі”, він завжди залишався ренесансним художником України. Монументальним і великим. От візьміть і зробіть на цьому матеріалі! Як тільки ви зробите чергування портретів, так як зробили про Наталю Михайлівну Ужвій, про Бучму, ці спогади... Все це т р а г е д і я! Це стандарт, в який ви хочете увігнати Гавриленка! Це - стандарт, розумієте? Непотрібний с т а н - д а р т! Що вони можуть додати до його пензля, до його олівця, до його акварелей?! Що вони можуть додати, крім гугнявого “м-м-гм-м”? Це маразм! Вводити, наприклад, мене в чисту тканину його поезії? От оце - м а р а з м!!! Я ось Вам... Ви, молодий чоловіче, режисер... Я вважаю, що Ви помиляєтесь”.

С.П. “Живопис, живопис!.. Ось! Вам треба знати її біографію? Поверніться! Ось! Ось, учора вона мені подарувала! Дві тисячі карбованців коштує її робота! Навіщо Вам портрет цієї жінки? Поясніть! Ось... велика художниця... театр... весь Веласкес! Все це є взагалі в карнавалі, в

* Сагайдачний Євген Якович - 1886-1961, український художник і педагог, збирач творів українського народного мистецтва, зокрема гуцульського.

** Очевидно, йдеться про Довженка Григорія Овксентійовича, українського живописця-монументаліста.

святі, в апофеозі!.. Ось, вона взяла й на малювала! Нащо Вам її біографія і гугнявий цей... її сучасник?"

...
С.П. "...Мої роботи купила зараз держава! Мені соромно перед Гришею Гавриленком і Акопом Акопяном, - великими художниками. Я - дилетант і це хобі моє - виразити свою професію в малюнках чи графіці... в колажі. Мені Вірменія побудувала музей триповерховий з граніту, з фонтанами і з білими павичами-альбіносами. Це я отримав?! А сьогодні, ось, бачили роботу Акопа Акопяна? Я йому розкажу, кажу, - Акоп... мені таке... це... потім я думаю, - Кому я розкажу? Генію?... Чарки немає?.."

...
С.П. "Ось двадцять режисерів майбутнього! Роттердам... Ось, - Йоселіані, Годар і... я..."

Україна вся грає за крісла!.. Вони перебилися там усі ці... всі. Хто там буде перший?! Перший там Довженко! От коли вони це зрозуміють, вони заткнуться! Довженко там перший! А другий - я! Чи мій педагог Савченко, а я третій! А всі нехай заткнуться і сидять... Мовчки. Так просто, так?.. Так просто було мені, вірменину, зробити фільм? Дамочки в ЦК, "ці жінки" говорили: "Це випадково, - тому-що Паріжанов, Паріжанов, - він горець!" Що я зробив такий фільм тільки тому, що я в горах народився!.."

...
С.П. "Треба так було знати народне мистецтво України, розумієте, щоб Примаченко мені на рік п'ять разів прислала свої роботи?.."

Або - що знали про Білокур, про Гончара? Що знає Україна про Головка Дмитра Федоровича?.. Що?..

...Марія Примаченко... Обласкана, так?.. Коли я їй сказав, - Маріє Авксентівно, у Ваш День народження, що вам подарувати? - А вона мені каже, - Мішок цементу!.."

(Параджанов бере кришталевий графин з коньяком на денці... - "Давайте, я Вам наллю... рештки"...)

(Вмикається камера).

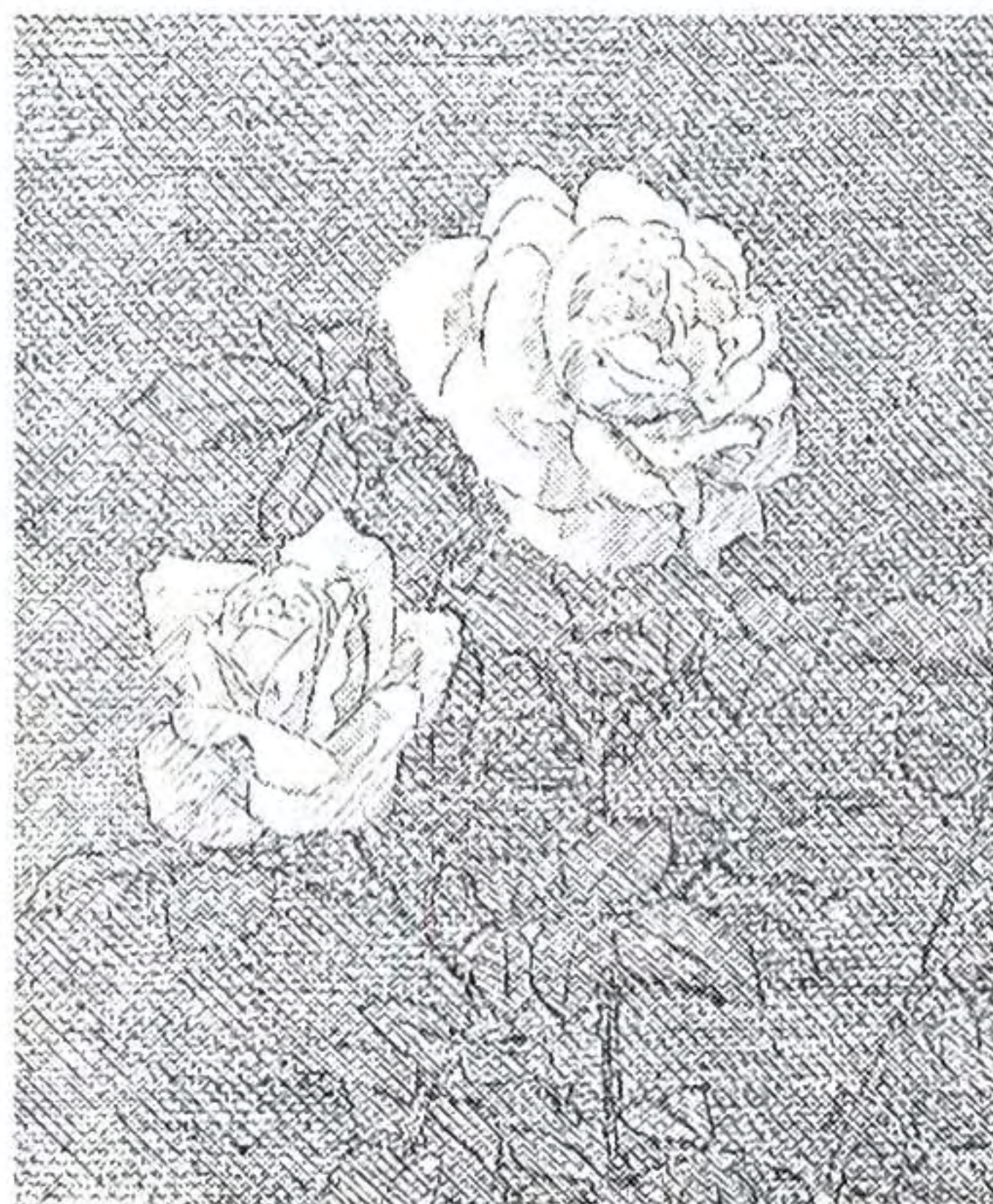
А.С. "Справа в тім, що під час війни був відчайдушний спалах релігійності й

мати змушувала маленького Гришу малювати ікони. Щоб продати... поміняти на хліб. І він малював Мадонн. Тобто, це були як би жіночі портрети... Але, що вражає... Те, що дивує в його малюнках, це саме пушкінське визначення "байдужої природи". Чому в нього всі жіночі образи такі ось "холодні"... як сфінкси?.."

С.П. "Я думаю, що Ви помиляєтесь. Ви подивіться уважно портрети "VITA NOVA" і Ви зрозумієте, що це абсолютний трепет! Це одухотворені трепетні натури. Вони тільки здаються статичними... ці... розводячи свої руки і от!.. У примітивності долоней, в цьому є якась форма, висловлена саме ренесансною пластикою, ніби - то схематично. Ну, а портрети... Навпаки... Ви помиляєтесь. Візьміть акварельні й ранні портрети... Потім подивіться до "Витязя"... Тинатін".

...
"Це не так просто. Наприклад, грузини байдужі до цієї книги. Вона не відповідала емоціям попередніх художників. От, угорського художника Зічі і великого нашого художника Кобуладзе. Що створив таку ренесансну Грузію. Вони всі були монументалісти, а він зробив..."

**Г.Гавриленко. Троянди.
З ілюстрацій до лірики
О.С.Пушкіна. К.: "Дніпро". 1987.**

Абсолютно одухотворив їх, зробив усі мізансцени, спростив і залишив поезію чистоту. Він лаконізував костюм, лаконізував образ. Подивіться, як відрізняються, наприклад, жіночі вікові портрети. Ось - юна Тинатін. Батько ось. Як Таріел відрізняється від Автанділа, скільки поезії і все це - тільки трепет!

Ви знаєте, в нас немає культури зараз розуміти це... Я думаю, що зараз той час, коли естети навіть прикидаються, що вони розуміють Піросмані... розуміють Пікассо, розуміють Сар'яна. Ніхто нічого не розуміє!!! Просто, прикидаються, що розуміють! Прикидається ціла система мислення. Як це раптом такий розрив, знаєте? - Так, Бажан розуміє Гавриленка, от, а університет, перші чотири курси, - не розуміють Гавриленка? А Репіна всі одночасно розуміють, як "опера вдень". Всі відразу розуміють, так? - Великий художник, що представляє епоху! Та це ж не статистичний аналіз..."

А.С. "Ну, а Гавриленко сам же розумів у той час..."

С.П. "Більше, ніж розумів! Більше. І тому, зрозумієте, слово моє і присутність, "болтанка" моя на екрані, абсолютно зайве! Зараз, як тільки помре геній, - зразу біжать до мене!"

А.С. "Ви ж, слава Богу, ще живі, тому й "біжать" до Вас!"

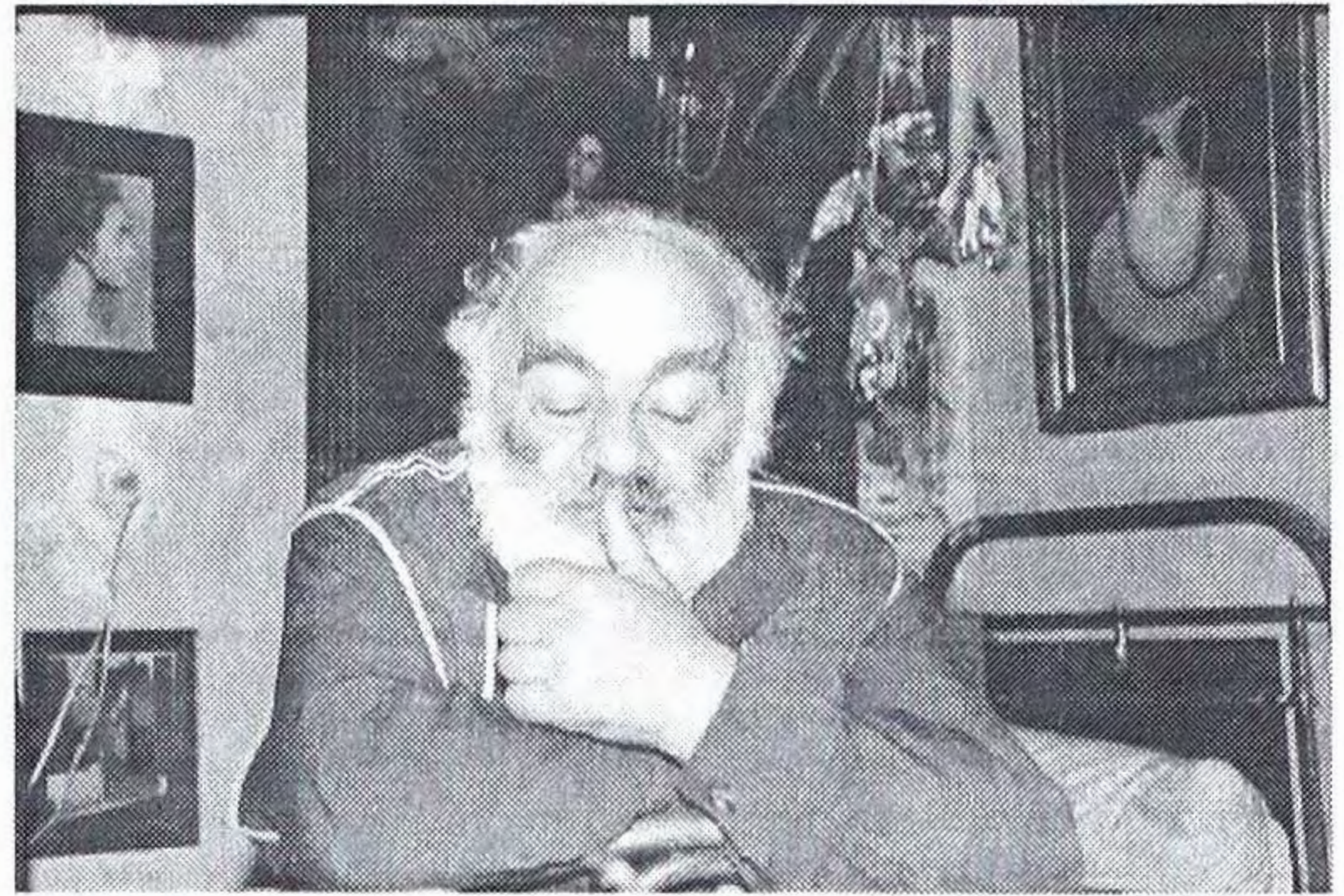
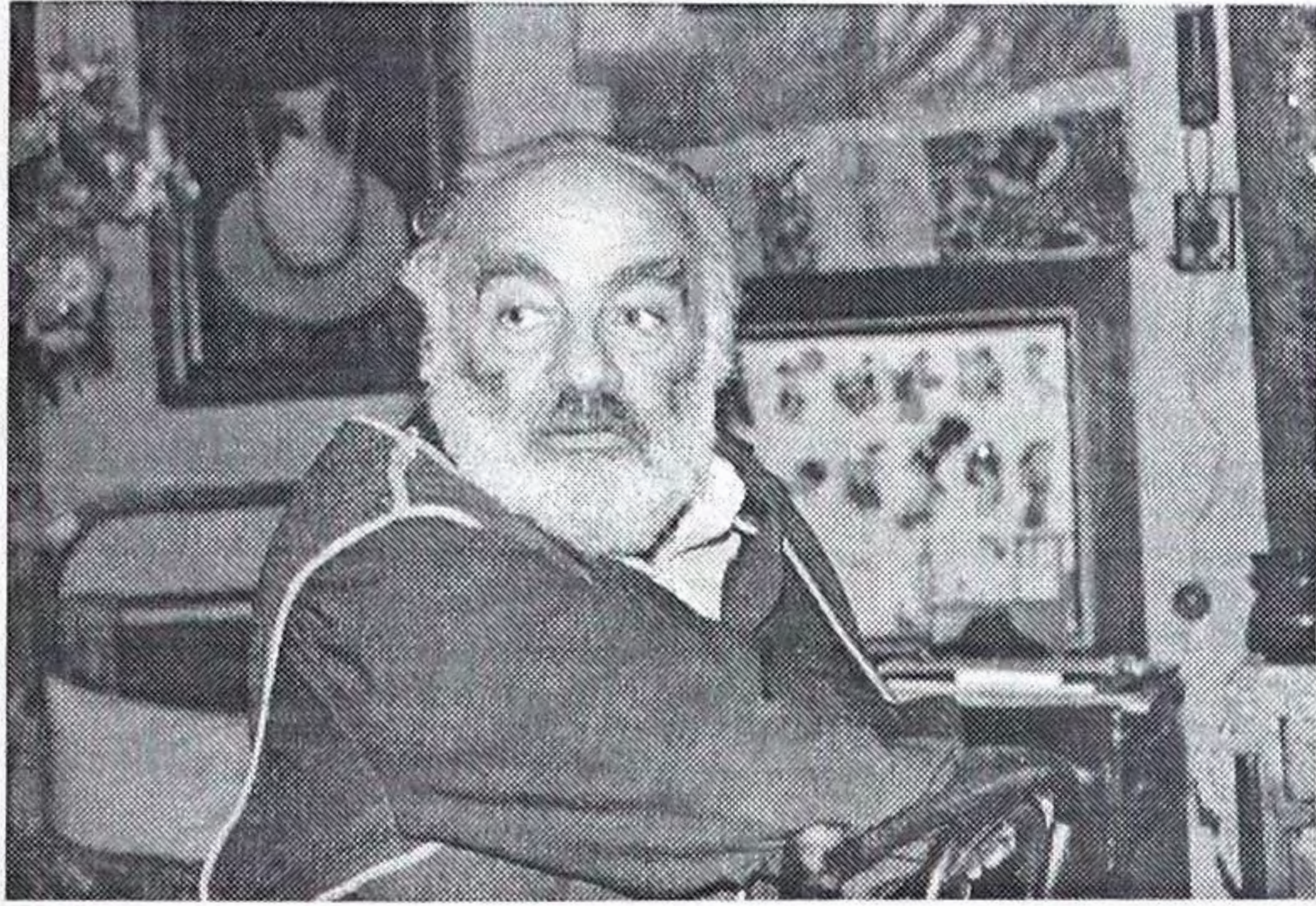
С.П. "Ви знаєте, краще б не бігли... Якби Ви створювали образ радянського прокурора, слідчого чи стукача, який пише "анонімку", Ви могли б прийти до мене"!.."

...
"Ні про що говорити не хочеться. Все, що є тільки в світі, настільки нижче того, що твориться в усамітненій келії художника, що сам я не дивлюся ні на що, і світ здається зовсім не для мене. Я навіть не чую його шуму. Христос з вами!"

З останнього листа М.В.Гоголя - художнику Іванову з Москви в Рим, 1851р.)

А.С. "Все ж 57 років для людини, що, як Ви кажете, вела досить аскетичний..."

С.П. "Гриша помер вчасно! Він настільки втомився від спілкування з мистецтвом... Він уставав о 6-й годині, ро-

быв собі укол і починав працювати. Коли в кімнаті темніло і він майже сліп від темряви, він виходив у місто і їздив до друзів. Їздив чи до Коткова, чи до Якутовича, чи приїздив до мене. Коло його спілкування було досить обмежене. Насамперед в Гавриленкові треба цінувати... працю. Ну, коли я порівнював його працю, мені здавалося, що він шахтар! Він був фізично здоровий, займався гімнастикою, тому що він би не витримав... Потім, йому потрібна була інформація. Йому треба було знати місто, історію міста. Історію народу. Йому треба було спілкуватися з великими поетами, з якими він спілкувався. Це і з Іваном Дзюбою, і з Іваном Драчем, і з Миколою Платоновичем Бажаном. Він був джентльмен. Він не прийшов би в дім, де є жінка, без квітів. Він купив би одну ромашку, чи зірвав би її на клумбі, але він би зайшов у дім з квітами. Він був ясною людиною, я с н о ю. Насамперед - не обжерливою. Я ніколи не бачив, щоб він міг напиться. Чи там, розумієте... що робили мої інші друзі, які загубили себе... Найперше від цієї... "горілочки"...

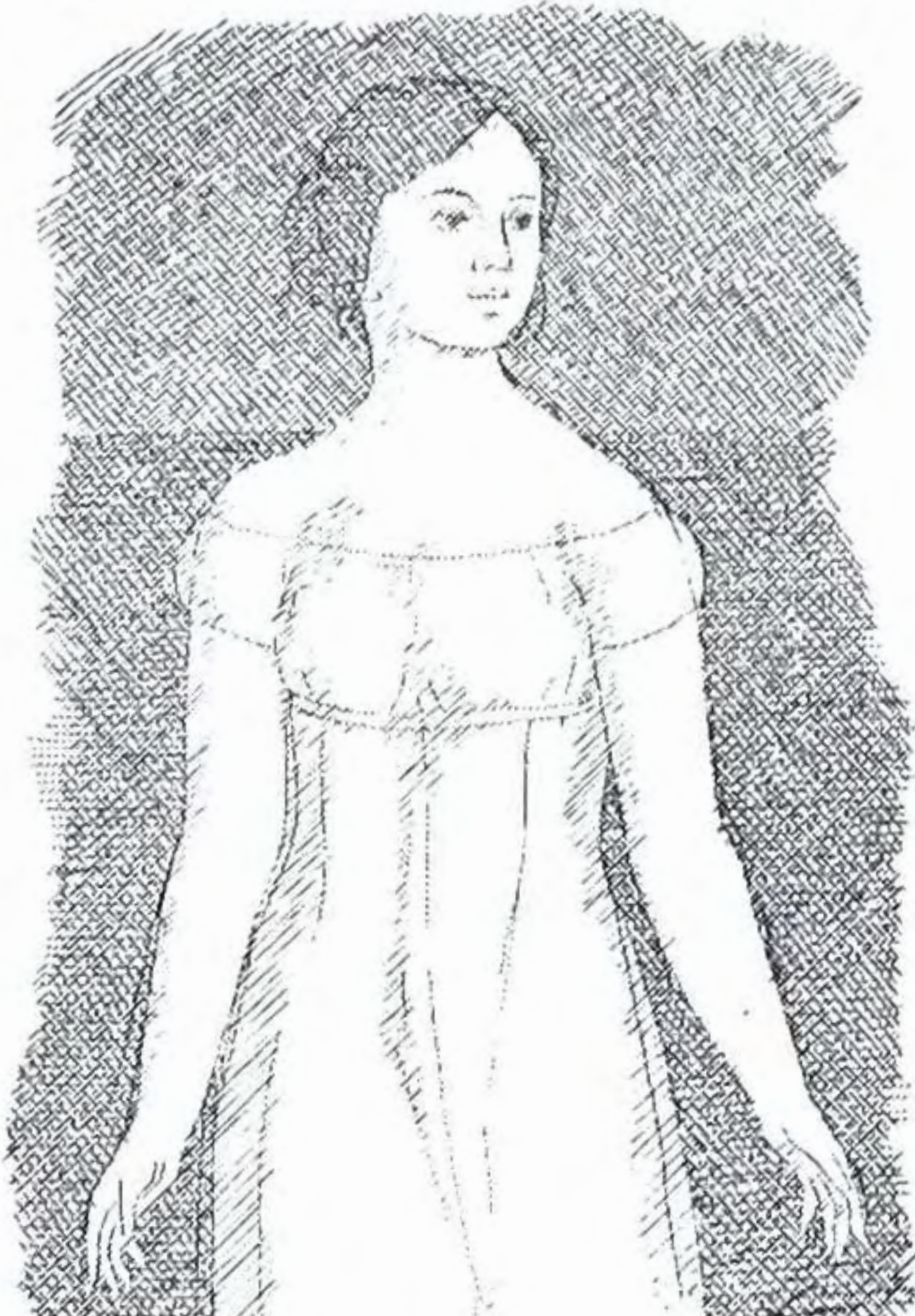
Він не знайшов у собі можливості створити сім'ю, одружитися, створити якийсь затишок. Він повинен був ще організувати собі дієтичну їжу. Бігати по якихось магазинах, щоб купити собі той хліб, який був йому необхідний".

А.С. "А чому ж тоді з ним не виявилося "тієї самої" жінки? Адже вони оточували його усе життя?"

С.П. "Жінки оточували його як н а т х н е н н я, не як предмет існування чи "грілки в постелі", розумієте? "Грілька в постелі" його дратувала! Він обожнював жінок і прекрасно оспівав їх у своїх творах. Особливо в пушкінських жінках. Ви ось кажете, що вони не одухотворені? Ну, подивіться просто його пейзаж. Просто, пейзаж. Це ж ж і н о ч е в о л о с с я! Вичесане з коси! Подивіться, скільки там об'єму, який там шум, яка зелень там... яка несамоовитість у нього троянд, яка несамоовитість пейзажу! Яка далечінь! Як він поєднує темні й світлі "сітки"... Між портретами є ось такі пейзажі буйної зелені. Мовби такий ліс, котрий ми всі бачимо, а не розуміємо, що це об'єм. Що це: одне по-

переду, інше позаду і все існує якимись дивовижними масами! Це вражає, що він зробив. Це коли-небудь буде збільшене і вивчатиметься в інститутах ботаніки. Розумієте, чим Гавриленко відрізнявся від усіх сучасних українських художників? Чим він відрізнявся від того ж Марчука? Марчук прийшов талановитий, напік "пиріжків" усяких, керамік зробив, типу "старичків-польовичків" і "красавиці Марфи-посадниці" і все! А українського там було тільки лубок, примітив, який став сучасним бичем. А Гавриленко, - італієць, Гавриленко, - француз, Гавриленко, - іспанець і Гавриленко, в той же час, - у к р а ї н е ц ь! Ви знаєте, у чому його сила? Ось, я цитую Гавриленка: Коли Якутович малює жінку, він робить таку ось лінію, - вона лежить... розумієте? Значить, він бачить еротичність форми ось у такій лінії; і ось я, каже, - роблю п р я м у л і н і ю, але вона еротичніша, ніж та... Ось велич, розумієте? Зробити пряму лінію лежачої жінки, фактично "дошку" з неї зробити, а не ось цей Монблан, галіфе, для того, щоб викликати емоцію.

Г.Гавриленко. Жіночий портрет. З ілюстрацій до лірики О.С.Пушкіна. К.: "Дніпро". 1987.

Ось цим відрізняється барокальна, така от емоційна пластика Якутовича від Гавриленкової духовної, ренесансної, що наближає до Джотто і до примітивів таких от, як Руссо, як Генераліч, як великий Піросмані!"

А.С. "То Художник, значить, поза Часом і повинен бути поза часом?"

С.П. "Ви знаєте, якщо я буду задовольняти сьогодні газету "Правда" і буду своє мистецтво підтасовувати під "Правду", - я буду Левчуком, а не Параджановим! Розумієте? Хоча я нічого не маю проти Левчука і багато чим йому зобов'язаний, і він трудівник. Але його мистецтво - це ілюстрована передова в "Правді", а це і н ш е мистецтво... А Гавриленко?.. Гавриленко... Навіщо йому це потрібно було?.. Він не залежав ні від кого. Він їв чорний хліб, йому не треба було ні меблів, ні костюму в нього не було. Він ніде не викладав, нікому нічого не нав'язував..."

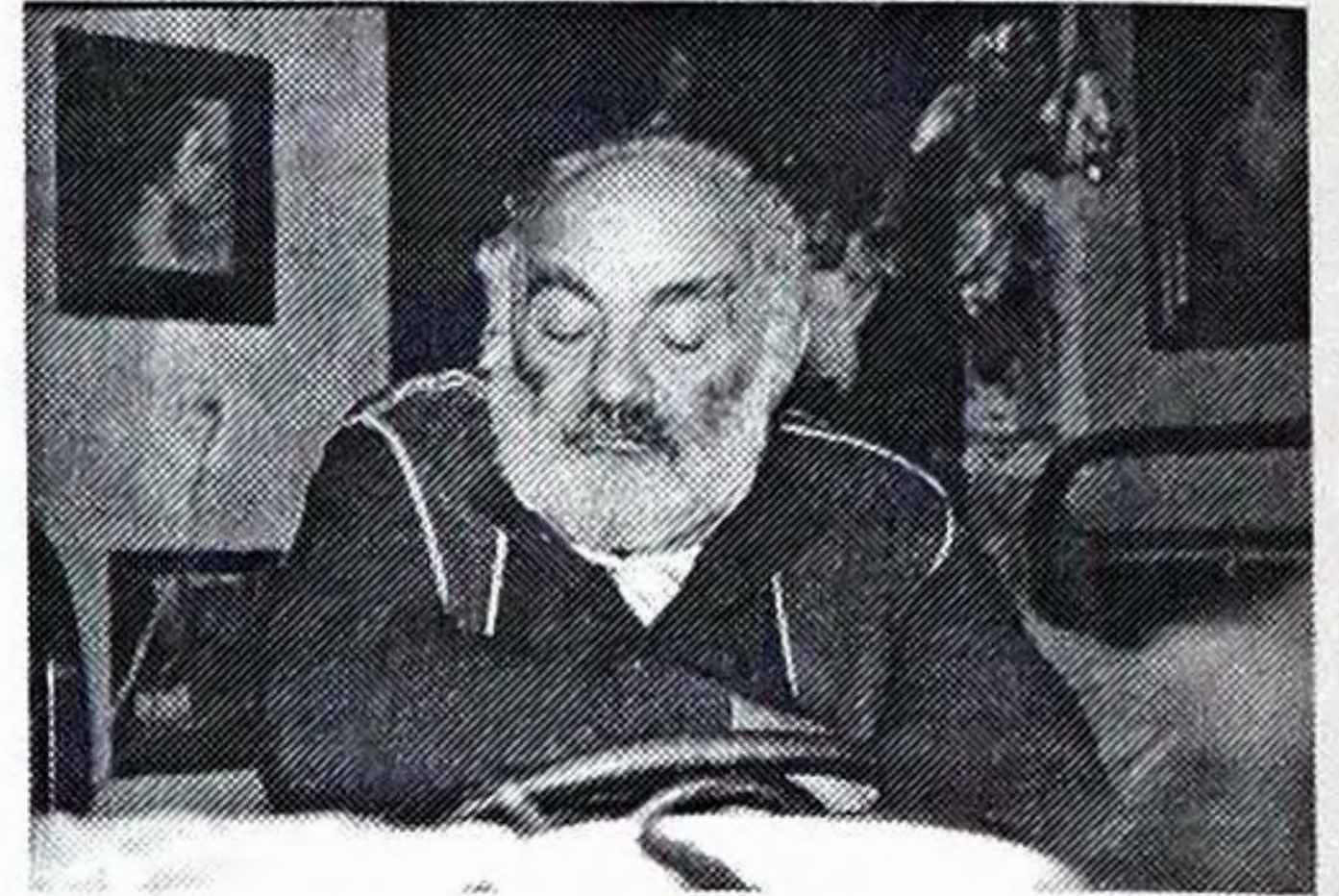
А.С. "Він деякий час викладав разом з Якутовичем, доки його не вигнали..."

С.П. "Наприкінці життя?.. Я цей період не пам'ятаю. Я навіть дивуюся, що він пішов на це. Йому нічого було викладати. Геній не може викладати!!! Довженко, як тільки пішов викладати, - він породив Вінграновського!.. Фанфарона! Який тримав позу Довженка, а вулкану не було! Не було внутрішньої емоції, не було запасу тієї енергії, розумієте?.. Яка була в Довженка, котрий прийшов "від кізяка"?.. Прийшов із хати під солом'яною стріхою... І я не сприймаю Гавриленка як "сільське породження". Радянська влада породила Гавриленка? Г а в р и л е н к о с а м с е б е п о р о д и в!"...

А.С. "А якби Вам запропонували, Ви б зробили фільм про Гавриленка?"

С.П. "Ні!!! Це вище, ніж моя культура! Я знаю рівень своєї культури і страшенно ним задоволений! Але про Гавриленка я фільм не міг би зняти... Гавриленко викликає в мене б л а г о г о в і н н я. Ну, що я буду сьогодні знімати фільм про Пікассо?.. Я можу зняти моє емоційне ставлення до Пікассо... А теоретизувати і робити науково-популярний фільм?.."

...
(...закінчується кінозйомка, але про-

довжується наша бесіда з Маестро, як продовжує докручуватися плівка в магнітофоні...)

С.П. "І... все-таки, я вважаю, навіть Ви щось записали і зняли, - нічого про Гавриленка не сказано... І, головне, що я Вам ще раз раджу, - зняти фільм без гугнявих старичків, які повинні прикрасити Вам стрічку... Зніміть без єдиного слова, без диктора: ж и в б у в в У к р а ї н і х у д о ж н и к Г р и ш а Г а в р и л е н к о. Трагічний і самотній... Ви зніміть такий фільм! Ви відразу станете р е ж и с е р о м, розумієте?!.. Великим! Не за дипломом. Мовчки покажіть, як загинула людина, що оспівала красу..."

А.С. "Сергію Йосиповичу, а от, не дивлячись на те, що Вас оточують друзі?.. Вони були й у Гриші. І Ви, при всьому своєму оточенні, за такої кількості друзів... все-таки самотні..."

С.П. "Ну, є ось такий вірш: "У багатолюдній твоїй самотності..." Написав не я, а Абесадзе..."

(Томас Абесадзе - відомий вчений-кібернетик, тбіліський друг Параджанова. - А.С.)

С.П. "Я не можу бути самотнім, тому що мене переслідують двадцять три (!) сценарії, які я не реалізував, розумієте? Оце була б самотність! От, наприклад, Тарковський помер, - у нього жодного сценарію не залишилось. За мною залишається 800 творів, які купила зараз держава! Мені соромно перед Акопом Акопяном, якому держава не дала навіть майстерні!"

А.С. "Ну, зараз же в нього є майстерня..."

С.П. "Так. На останні гроші, він зібрав і побудував майстерню!.. На свої гроші..."

А.С. "А держава?..."

С.П. "Та що держава?! Д е р ж а в і я п о т р і б н и й у г р о б у! От, коли я буду у гробу, - я набуду дорогоцінності! Тому що треба за епоху звітувати! От, Тарковський помер, Висоцького знищили! От, зараз Висоцький, виявляється, філософ, сучасник... просвітителю. А що був Висоцький? Гонимий Висоцький! А що Тарковський?.. Енергії стільки поховати..."

А.С. "Добре... Куди ж нам плисти?..."

С.П. "Стійте на місці. З н а й д і т ь б о л о т о і с т і й т е! Це ближче нам - за станом... Знаєте... мене дуже легко зрозуміти. От, чим більше кричали, що я талановитий, тим мене глибше зачиняли в тюрмі..."

...

С.П. "...А коли мене забрали з тюрми, люди, котрих я породив, художників... Художників, які робили дивовижну красу, особливо "флористи", - група в мене була, яка сушила на зоні трави і робила з цього композиції... їх викликали і сказали, що ось пішов чоловік... це був б о ж е в і л ь н и й і не думайте більше робити цю х...! Припиніть! І це в Радянському Союзі! Розумієте? На зоні строгого режиму? Ішачили вдень, значить, по дві-три норми робили, а потім малювали і... вночі ми рвали зошити й малюнки..."... Ось... перший малюнок... чоловік ногу намалював! Ногу бачите, он там?.. Молодий злочинець, театр Ольги Кобилянської підпалив у Чернівцях... Я кажу, - Що ти сидиш?.. Намалюй! - А що малювати?.. - Ось, намалюй свою ногу... Ось... поверніть голову... Світло поверніть на "Ногу"!.. Так... Чи ось, за пачку чаю хлопець намалював мені свій портрет!.. Сальвадор Далі!"

А.С. "А якщо провести паралель між Вами і Тарковським?..."

С.П. "Ніяких паралелей!"

А.С. "Ви могли б поїхати? Де б Ви себе знайшли?"

С.П. "Я, на жаль, знайшов себе скрізь! А Тарковський не міг знайти! Тому що Тарковський російський поет... І син поета. Я ж був сином антиквара і спекулянта. Розумієте? У мене матеріальна фактура була настільки сильна і зрозуміла... Я міг скрізь працювати! На жаль... А от Габаі загинув. Міша Богін загинув. Всі загинули, хто поїхав... Тарковський?.. Зробив слабкіші твори, ніж робив це тут. Він укрупив свій снобізм і почав г р а т и н а с н о б і з м і! Це бездушні твори..."

А.С. "Те саме кажуть про "Фаворитів Місяця" Йоселіані".

С.П. "Фаворити Місяця" просто погана картина!.. А навіщо він взагалі існує?.. Йому треба застрелитися, якщо він хоче це робити, а не "Пастораль"!.. Ось, він у списку двадцяти кращих режисерів! Ось, е-е... Йоселіані... З Радянського Союзу Я й Йоселіані... Годар... Картина жахлива!.. А тому що сноб і... грузин! Сенсація! Треба виділитися! Йому здається, якщо він у Парижі, значить він п е р ш и й?! А став передостаннім і картина, насамперед, - не потрібна Європі! На цю тему європейці роблять цікавіші речі... І "Ностальгія"... Ви знаєте що? В чому помилка Тарковсь-

кого? - Він робить н о с т а л ь г і ю, на людині грає, яка може в будь-який момент покинути Європу. Він виїзний! От невиїзний захворіє ностальгією, - це трагедія! А грати, - називати його Андрієм, а свою дружину Світланою... ось ця прачка, яка згубила його..."

А.С. "Сергію Йосиповичу, а як Ви ставитесь до Сокурова?"

С.П. "...Я не знаю, хто такий Сокуров. Я дуже добре ставлюся до Фелліні!"

А.С. "Сергію Йосиповичу! Можна випити за Ваше здоров'я?..."

С.П. "Можна!.. І, закусіть, будь ласка..."

"Закусивши вудила" я пробігаю повз забронзовілого Параджанова, який "набув" нарешті дорожності й для держави, і дивлюся, як хтось, групуючись біля колон пам'ятника, клацає, "блмнувши" фотоспалахом, увірвавши 1/60 долю секунди у Вічності... І 1/60 тієї ж секунди мелькають на позолотілому цієї м и т і чолі Маестро їхні тіні.

Сьогодні, коли під серпневий київський дощ я закінчую цей "сентиментально-монтажний" період, з клітки в колишньому кабінеті директора цирку на Цвітному бульварі в Москві, великого трагіка Юрія Нікуліна, випустили білого папугу... Такий звичай... Випускати на волю птахів після смерті господаря... Юрій Нікулін був із тих небагатьох, хто підтримував своєю участю і підбадьорливими листами Сергія Йосиповича Параджанова, коли той був у колючій "клітці" табірної зони... Тепер обоє вони вільні, як Душі їхніх звільнених Птахів... Але це (як казав у кінці своїх казок Андерсен), -

І н ш а І с т о р і я.

"Піди. Умри. Повертайся. Буду тебе любити". (Вірменська приказка).

**Тбілісі - Київ
1988 - 1997**

"Григорій Гавриленко. Образ світлий".
Автори сценарію: Андрій Ящишин, Роман Корогодський. Режисер: Анатолій Сиріх. Оператор: Володимир Піка. Музика Валентина Сильвестрова. "Укркінохроніка"-1988.

Стаття ілюстрована
фотографіями Володимира Піки.